

סיפור המפגש עם האלופים הארציים / מפנקו של עולה מצפון אפריקה קאמרון / יתחבר ע"י

שמואל סביון / אנו היינו הראשונים

ספינת המפעלים הקטנה, שבורה ומגור תצה, דפנותיה משוקעים ומעקי ספוגיה עקור רים, גוררה בעצלתים במפרצת של עיר הכומל ע"י המשחתת הבריטית. היא נקשרה אל הרציף שהמה חילים בריטים. חמושים והקשרת המפעלים לאונית הגרוש החלה בדומית אבל.

תם מסעה של הספינה, "יהודה הלוי", הספינה הבלתי-לילגית הראשונה מצפון-אפריקה שהביאה לחופי המולדת 430 מפעילים. ראשית המסע היה באחד הימים של אביב שנת 1947, מהעיר הקטנה והשלווה סיפרו שבצפון מרוקו.

משהו קרה בעירה הרגועה באותו יום; האנשים לא היו שקטים כמנהגם מימים ימימה: הזקנים, שרגילים היו לשבת בטלים בשער, "המלאכה" על גדות הגול ולגלגל סופרי מעשיות נראו יותר רציניים וכבדי ראש; הצעירים הסתודדו ביניהם בקרנות הרחובות הצדדיים במקום לצבוא על דוכני החנויות או סביב לוח המודעות של הקולנוע; והילדים התגנבו בין הבחורים המבוגרים יותר כדי לקלוט שמץ דבר משיתחם ההרישית.

דבר לא רגיל קתחולל בעירה השלווה מבלי שהצלחתי בתחילה לתהות על מהותו. אך אט אט החילתי לקלוט את הלחישה הרר עמת שהועברה מפה לאוזן: "שליח מא"י בא לעיירה", מארגנים קבוצת צעירים לעליה לפלשתינה", מחפשים מתנדבים לפלשתינה", "באו ימות המשיח...".

באותו לילה לא סעמתי דבר ושנתי נדרה. עם שחר החלטתי ויהי מה לעלות לא"י. אינני זוכר כיצד הצלחתי לקבוע את השליח מא"י לאשר את עלייתי למרות שרק בן 15 שנה הייתי. אמי מזכירה לי אותם נאומים ולהבים שנשאתי בימים ההם באוניה בדבר המצווה והחובה לעלות לארץ אבותינו כדי לשכנעה לחתום על כתב הסכמתה לעלייתי ארצה.

יום אחד נקראתי לבית הכנסת העילי והינסתר, ושם הושבעתי לפני ארון הקודש הפ"תוח לא לגלות מאומה מכל מה שיתחולל להבא ולא לדבר עם איש אודות העליה. כעבור ימים אחדים קבלתי הודעה שהיציאה מהעיר היתה במוצאי חג הפסח, ולאורו לילה בהצוח נקבע מפגש בתחנת הרכבת בעיר פאס הסמוכה. נאסר עלינו תכלית איסור להמצא יחד או להביא אתנו מלווים או בני משפחה. כל אחד חייב להשאר לבדו עד שעה היציאה של הרכבת כדי לא לעורר השומת לב כלשהי. סימן ההיכר היחיד בינינו וביין המלוות יהיה שריקת השורה הראשונה של "התקוה".

בהצות הוגפו דלתות הרכבת ולקול שריקת הסיסמה התריכנו באחד הקרונות-101סענו

בדומיה ובלא תגה עד עירית הגבול אגידה. כאן נוכחתי לראשונה שהחבורה גדולה ולי קבוצה הקטנה שיצאה מ"ספרו" בנוספו צעירים רבים אחרים מכל ערי מרוקו. גם אבוטכול שנועד להיות מדריכנו בגניבת הגבול נתן את הוראותיו האחרונות: כאשר יצאנו אל מחוץ לעיירה: עלינו לעבד את הגבול תוך העמדת פנים כאילו אנו קבוצת צופים הנמצאת בטויל שגרת, לפיכך יש להתלבש בצורה ספורטיבית ולשאת את כל החפצים על הגב. עלינו לעדוד בשורה כצור פים אמיתיים, ומאחר ומצאנו שהשיר "פרח בכובע ושירה על השפתים" מוכר, נחלס לשירו כל אימת שניתקל בדוכנו בערבי או בשומר גבול כלשהו. חברי יצחק ואני שהשתיכנו לתנועת הצופים ובאנו מצוידיים בתלבושת ובכל הסמלים והאביזרים של התנועה, צעדנו ראשונים משום שהיינו הצעירים ביותר בקבוצה.

מב הרחוק היה מרומם ביותר ומלבד כמה התנגשויות קלות עם הערבים פה ושם שגרו רו אחריהם את שירת "ההימנון" של הקבוצה, התנהל המסע ללא תקלות. אולם לאחר הליכה מאומצת של שעות אחדות התחילו להווצר רוחים בין השורות, נעליים לא מאומנות להליכות ארוכות התחילו להצטבר ראשוני היבלות התבקשו, ובאפילה סדרה עלינו אפשר היה לשמוע רק את הושימה שכבדה זאת גרירת הרגליים על הכביש. את דים הסירו את נעליהם והלכו יחפים; החיזקים יותר סחבו את תרמילי החלשים, אך המסע נמשך...

הרעב התחיל להציק לאחר שמלאי האוכל אזל, אולם המחשבה שעוד מעט ונעבור את הגבול ונגיע למחוז הפצנו עודדה את החגו והפיתוה בנו כוח לא ליפול מרגלינו.

אחרי הליכה של למעלה משש שעות שדמו לבצת היינו עוד רחוקים ממטרתנו. חלוצים נשלחו קדימה לאתר את המקום המי יועד ללינת הלילה אך אחרי מספר שעות נוספות של הליכה מאומצת שהתנהלה תוך שינה וטמטום חושים מחלס, הגענו לתווה הקלאית של יהודי אלג'ירי. עיפיים ורצצים הודחלנו אל הגורן ומצאנו מנוחה מתוך הקש התם ו"הרד".

תם המסע המפרך. עברנו בשלום את הגבול של מרוקו והיינו באלג'יריה בה שלטו הצרפתים.

למחרת עם שחר, המשכנו דרכנו עד לעיירת הגבול האלג'ירית מרנייה ושם עלינו לרכבת שהביאה אותנו ללא בעיות לאלג'יר העיר. בדרך שוחחנו בינינו על התווה הזקנה לאית בדה אנו עתידים לשהות תקופת מה כדי לקבל הכשרה חקלאית לפני עלייתנו לא"י. כל אחד מאתנו כבר ראה את עצמו

והוא גורף שחת, נוהג מחרשה, רועה עדר, בוצר ענבים וכי. השמחה היתה גדולה והשכיחה מלבנו את תלאות הלילה שעבר, על כן לא ייחסנו כל חשיבות לעובדה שבי הגיענו אחרי נמיסה ארוכה למועדון הצינו בבאב-אל-וואד באלג'יר, כבדו אותנו בחצי מצה וזנב סרדין.

את הזמן הנותר עד שעות הערב הקדשנו למשלוח גלויות הביתה ואתדים מאתנו - לבקור בבית המרחץ התורכי של הרובע כדי להסתר מאבק ומעיפות הדרד.

עם לילה הופמסנו על משאית לעיניו החשדניות של שומר מקוף ויצאנו לעד בלתי ידוע. גם הפעם הושבנו חברי יצחק ואני ראשונים ליד דלת המשאית כדי ליצור רושם שאנו חבורת צופים היוצאת למחנה קיץ.

איני זוכר כמה זמן נסענו באותו לילה, אך עם עלות השחר, לאחר נסיעה מסוכנת בדרך מפותלת, הגענו ל"חווה". התרגשות היתה גדולה, וגם כאן לא ייחסנו כל חשיבות מיוחדת לכך שניתן לנו לישון על מדרצלות קש כשמעל לראשנו מתוחה יריעה של ברזנט בין שתי הבתה שכיסו את הגבעה שהגענו אליה.

אדרבה, אני כצופה ותיק אפילו מצאתי שזה הולם את חיי הצופים והחיים החלוציים המצפים לנו בא"י. באותה שעה עוד טרם ידענו שבמקום זה ועל מחצלת זו עתידים אנו לישון חודש המים. ואכן, חיש מהר נגזו החלום הפסטורלי של חוות ההכשרה. לפת בוקר מצאנו את עצמנו בפינה נידחת של אלג'יריה בקרבת הכפר הערבי פנס שעל שמו נקרא המקום שנועד אח"כ בשם "מחנה פנסי". במקום חבשר, החלב, הגבינות, הירקות והפירות ומיני המאכלים הטובים המצויים בדרך כלל בחווה חקלאית, נאלצנו להתספק ב100-150 גרם לחם ליום ובאס"ריות ופתייתים מעושנים שבושלו בסירי ענק על מדורת עצים.

מים ניתנו במשורה מלכתחילה. לאחר ימים יבשה הבאר הערבית. ממנה שאבנו עד כה מי שתיה ובשול. על רחצה כבר לא דברנו מומן. אחר כך התחילו להביא לנו מים בתוך חביות שהכילו פעם בנוזל או נפט והמים היו כה מעופפים ומסריחים עד כי העדפנו לסבול צמא ובלבד לא לשתותם. לאחר מכן גילינו מעין קטן בקרבת הכפר הערבי ומאז היינו נוהגים לכתת רגלינו מספר קילומטרים על קיבה ריקה כדי לרדות את צמאנו. וכמובן שאחרי כמה שעות שוב הציק הצמא.

מחמת הרעב הכבד ששרר במחנה, הוציא כל אחד את שארית כספו כדי לקנות אצל ערבי הסביבה פיתות, דבלת תאנים, תמרים, סוכריות או כל דבר שאפשר לאכלו. כאשר

אלו הכסף התחלנו לתור אחר עשבי בר שונים הניתנים למאכל. פה ושם פרצו מריי בות על רקע האוכל, אהדים גילו שדה פוי לים ועשו בו שמות עד שהזעקה המטורה על ידי בעלנו. ובמשך כל הזמן הזה היינו צריכים להתחנות בצופים העורכים. מחנה קיץ בעיר. רק למתי מספר הותר להשאיר בקרבת הכביש ועל ידי המבנה היחיד של המתנה. כל היתר היו מחוייבים להסתתר בעצי היער ולרדת למטה רק כדי לקבל את מכסת האוכל הזעום או כדי למלא את מכסת אסוף הפצים לצרכי המטבח. הרעב היה כה כבד עד שלא היינו מסוגלים לאתר גמר ה"ארוחה" לעשות את הדרך מהמטבח חזרה אל "האוהל", מרחק כמה מאות מטרים על פלע הגבעה, ללא כמה הגיות בדרך.

במשך הזמן נוצר "הווי" במתנה. למדנו לשיר את שיר הרקע, כפי שכינינו אותו. היה זה השיר העברי, "עוד גובה בתים ונטע כרמים" אותו היו הסבכים התורנים שרים כאשר התקרבה שעת האוכל. ואז ידעו אלה שהסתתרו למעלה ביער שצריך לרדת לאכול. דבר זה לא נקבע ע"י אף אחד אלא נוצר מאלינו. עד היום הזה, כאשר אני שומע את המנגינה של השיר, אני חש ריקנות בקיבה וריח של אטריות מעושנות עולה באפי.

בינתיים גוספו לנו אנשים חדשים ומספר הנמצאים במחנה היה קרוב ל-500 נפש, דבר אשר הגביר עוד יותר את המחסור באוכל ובמים. רק דבר אחד הפית בנו תקוה: הים הגדול שרפץ לרגלי הגבעה עלית ישבנו וממנו צריכה להופיע, כל יום האוניה שתקו אותנו לאי. כל בוקר סקרנו את מרחבי הים ובפינו תפילה לבוא האוניה הגואלת.

פעם הופיעו שני דייגים במחנה ובידיהם זכות ארוכות מהרגיל, הם ירדו אל חוף הים אך במקום לעסוק בדיג הסתפקו בת קיעת התכות בקרקעית, פעם פה ופעם שם. סוד הדייגים" עבר במחנה מפה לאונן: הם מודדים את עומק החוף כדי לאתר את מקום עגינתה של האוניה. הדייגים הלכו, אך האוניה המיוחלת לא באה.

עברו עלינו עשרים יום במחנה כשנא ואיש לא ידע מתי נצא. אהדים התייאשו, נטלו מטליתיהם וחזרו למרוקן או לתוניסיה. אחד רים טלאו את מקומם. חלקם במאורגן כמנו וחלקם בצורה פרטיזנית. גבנו את הגבול, שיחדו את השומרים, התחפשו לערבים נוד-דים או השיגו ויזת מעבר המורת בקשיש שמן. אנו הראשונים שסבלנו מתח חזונה בולסת, התחלכנו כצללים או רבצנו כל היום על המתצלת שלנו ללא כוח לעשות משהו. גם הקוונתו התחילה דועכת אס אט וחשד שאין סוף לסבל התחיל להתגב לבבבות.

יום אחד נתקבלה הוראה חדשה: על הצעירים במחנה ליטול תרמיל על שכמ ולהצטרף בערב ל"טיול" אל שפת הים. הטיול חובה ומכל משתמש תשלל מנת האוכל שלו; על המבוגרים הוטל לחטוב

עצים ולרכוב על ראש הגבעה כדי לתבשרים בלילה. כולנו רסנו נגד הגזירות הללו שהיו מעל לכוחותינו אך בצענו אותן. יום יום היינו יוצאים בין הערבים אל שפת הים. תחילה היינו עוברים בקרבת הכפר הערבי והוראה קבלנו להרעיש במידה האפשר כדי שישמעו אותנו. אך בדרך חזרה לאורך שפת הים, היינו צריכים ללכת בדומיה מוחלטת. עם צאתנו מהמחנה היו השארים מבטירים על ראש הגבעה מזורה ענקית אותה ניתן היה לראות מכל הכוונים ובמרחק רב.

רק לאחר מספר "טיולים" כאלה התבהרה לנו תכליתן האמיתית: צריך היה להרגיל את ערביי הסביבה לראות אותנו יוצאים אך לא חוזרים. זאת כדי להפוך את הדבר להרגל של קבע, ובבוא היום, כאשר תגיע השעה להפליג באוניה, לא ישתוממו לראותנו נו צופדים במחנה תוך רעש המולה מבלי לתור. המזורה על ראש הגבעה עתידה היתה לקבוע את היעד שאליו נתקרב האוניה אל החוף בחשיכה. סימנים אלה עודדו את רוחנו לא במעט ואת הסבל הרב הקשור בהם קבלנו באהבה, כי ידענו שקרוב יום הגאולה.

באותו הבוקר, בהיותנו מוטלים על מה צלותינו, התפרץ אלינו אחד הבחורים כש צעקה בפיו: "אוניה באופקי" התפרצנו התוצה ואכן יכולנו להבחין בספינת קטנה הרחק בים.

לא אשכח את השמחה שאחזה את שוכני המחנה מזי הרעב. העינים ברקו והגב הת ישר בכוח פלאים. הנה באה הגאולה הנה בא הקץ לסבל ולגלות!

באותו ערב ערכנו את "הטיול" האחרון שלנו אל החוף.

היום כשאני מנסה לחזר כמאורקת האלה, הם נראים לי כה פשוטים וחלקים, בתודעה נשארה מפל זה רק ההווייה של המטע, ההרגשה של הרעב. האצמא; אך לאמרתו של דבר היו הדברים מופרכים יותר, מורכבים יותר: הרעב האצמא היו הרבה יותר מקנים ממה שאפשר לתאר במלים. הנסיון שלי ושל חברי לזלות סבאר יבשה מספר שעות מים מצויות ומקופצות בעזרת קופסת פח כדי לרוח את הצמאון; לקוט עשבי בר, נרוך מספר אמריות שרר פות מתחתית המיר, או מציאת נבקולים שונים שאת מינם לא ידענו כדי להשקות את הרקע, כיום הדברים נראים מקיני כמעט בלתי אפשריים שקוראים עליהם רק כמפלי הרפתקאות, ומכל זאת חיינו כל הודש תמם, ברעב, בצמא, ללא רחבה, ישנים על מדי צלה, מסתתרים מקיין זרים מרבות היום כאשר רק הציפיה התקווה מתקנים את רוחנו. האצמא כי בעלותנו על האוניה יכוא הקץ לכל צרותינו, אך לא יכולנו לשער מה מצפה לנו.

כאשר יצאנו לטיולנו האחרון, נאסר עלינו לקחת חפצים כלשהם אך הוצע לנו ללבוש על גופנו מקסימום של בגדים ואת היתר הובטח לנו לקבל את-רכך באוניה. עברנו

את הדרך אל החוף בהמולה גדולה כרגיל. ערבים עמדו על הדרך והסתכלו בנו בחשד מה אך התרגל עשה את שלו והם לא ניסו לחקור אודות מעשינו והמחשבה שפנינו מעודות לאי, לא יכלה לעלות על דעתם כלל כי היינו ראשוני העולים מצפון אפי ריקה.

בהגיענו אל החוף הדעלינו על סירות שנשארו אותנו בחשיכה אל האניה השחורה שחיכתה במרחק ניכר בלב ים. מישהו על הספון כיוון אותנו אל תחתית האניה. הכל היה חשוך והרוח ואנשים המשיכו לזרום מטה ולהסתופף במעברים. לפתע עבר רעד בגוף האפל, מנשפים רעמו, עוגן הורם וה אוניה הפליגה בחשאי ללב ים. כאשר הדליקו סוף סוף האורות מצאנו את עצמנו כענין מחסן בו הותקנו אצטבאות גדולות. הוסבר לנו שאלה הם "התאים" שלנו שלא היו אלא קרשים בלתי מחוקצעים דיים במרחק כחצי מטר גובה בין האחד לשני, ללא מורונים וללא שמיות. אחד מהם אפילו מצא לנכון להדגים לפנינו איך להתחיל לתוך "המגיי רות" ואיך לצאת מהן. לא חשבו, אמרנו, העיקר שאנו מפליגים לאי ובעוד פחות משבוע ימים עתידים אנו לראות את הופי המולדת. אולם למחרת התברר לנו שמחנה כנס היה טוב לאין ערוך ממה שציפה לנו בהפלגה זו. האניה הייתה ספינת קטנה שהות קנה במיוחד להובלת אנשים, וכל פינה בה, מהרצפה עד תקרתה, נוצלה לאיסון המטעו האנושי בתוך אצטבאות העץ. על גרוטאה כזו התכוונו להעלות 500 מעפילים, אך בזמן ההעברה מהחוף עברה במקרה (או שלא במקרה) משטרה במקום, ומתוך חשד שמשנה לא כשורה עצרה את כל אלה שלא הספיקו לעלות וזה אשר אילץ את הספינה להפליג כה מהר, כשהיא נושאת בתוכה רק 430 עולים, ביניהם מספר משפחות עם ילדים, כשכל חפצינו האישיים נשארו על החוף.

התקוה שעל האניה נוכל להשיק את רעובנו נגזזה חיש מהר. את מנות האוכל הקבוצתיות היה מקבל ראש הקבוצה בתוך חלי, ומאחר ולא היו כלי אוכל, היה כל אחד מקבל את מנת האורז הזעומה לתוך כף ידו ובולעה כדרך בעלי החי. מי שזכה בקופסת סרדינים ריקה היה ממש מאושר כי היא שימשה אותו כצלחת ואת המכסה המכופף ככף ומזלג. כל אחד מאתנו קבל כעין בקבוקון מפה—בקבוק של רבע ליטר מים לערך וזו היתה מנת המים היושית שלנו. משטר הרעב והצמא המשיך לשלוט בנו. מחלת הים הפילה חללים בתוכנו מה שעות הראשונות של ההפלגה. אהדים הטילו מומיהם על המקום מבלי יכולת לעלות על הספון. האויר בפנים נעשה מסריח ומעופש; האוורור דרך הארובות לא הספיק ומחנק נראה עמד באויר, אך למי היה הכוח לספס במדרגות עד לספון? כל גל ועיר מטלטל את העליפה הזעירה שנשאא אותנו ובקרבת העיר בון שבאלג'יריה התחוללה סערה

(המשך בעמוד הבא)

המשק (עמדת קורם)

שאינה את הספינה להתקרב לתוך לבל... שאלנו את הנהגת המלחמה... המלחמה... המלחמה... המלחמה...

בזמן שהיינו בפלורידה... נהרגו האמריקאים... הורחל לנו לעלות על הספינה... המלחמה... המלחמה...

את קיינו שאחרי מלחמה... האספקת הדין ששיעור מרוב... המלחמה... המלחמה... המלחמה...

עברו עשרה ימים מאז הפלגנו ועדנו... רחוקים מרחק רב מחופי המולדת... המלחמה... המלחמה... המלחמה...

החל בהכנת "כלי מלחמה" מקלות קופ"א... סאות שמורים, גרוטאות וכד'. היינו יושבים... המלחמה... המלחמה... המלחמה...

החל בהכנת "כלי מלחמה" מקלות קופ"א... סאות שמורים, גרוטאות וכד'. היינו יושבים... המלחמה... המלחמה... המלחמה...

שם הספינה - "יהודה הלוי" הוגף אל-על... אנו עוד צומדים על הספון בתורממות רוח... המלחמה... המלחמה... המלחמה...

זה היה ביום ששי 30 במאי 1947... ניבטו אלינו חיפה והכרמל... המלחמה... המלחמה... המלחמה...

החל בהכנת "כלי מלחמה" מקלות קופ"א... סאות שמורים, גרוטאות וכד'. היינו יושבים... המלחמה... המלחמה... המלחמה...